

koa ja ajatusta. Se on läsnä silloin, kun Noria pesee pyykkiä ja kastelee puutarhaa. Se vahvistää häntä, kun hän laittaa ruokaa tai keittää kupillisen teetä.

Tulvan jälkeisessä tulevaisuudessa kaikki on perusteellisesti toisin. Enni Itäranta kertoo siitä yhden version miellyttävän pienen ja rauhallisin elein. Tek-

tissä ei mässäillä tulevaisuuden tekniikalla, eikä lukijalle esitellä ylivoimaisia tutkijaineroja ja tie-teissankareita. Koko tarina toimii enimmäkseen Norian tunteiden ja ajatusten varassa. Niiden vastapainona on Norian ystävävä, aktiivisempi ja enemmän nykyhetkeen kiinnittynyt Sanja, jonka rooli Norian vesiri-

koksen paljastumisessa on alusta loppuun asti arvoituksellinen. Teemestarin kirja ei tunnuta päätyvän kunnolla mihinkään, eikä se tarjoa ongelmille mitään valmista ratkaisua, mutta kuitenkin lopussa jää jäljelle pieni toivo.

Erään reformin historia

PEKKA WAHLSTEDT

Nykyään kaiken mitta on tehokkuus ja taloudellisuus. Myös mielenterveyspolitiikka on joutunut ottamaan tämän mittapuun omakseen. Monet mielisairaat on siirretty laitoksista avohoitoon, hoitovastuu valtiolta järjestöille ja laitoksissakin aikaa vievä hoitotyö on usein korvattu nopeasti vaikuttavilla lääkkeillä.

Reformin pirstaleet tarkastelee ja arvioi mielenterveyspolitiikkaa hyvinvointivaltion jälkeen. Kirjassa seurataan mielenterveystyön ja -politiikan historiaa 1800-luvun suljetuista laitoksista tämän päivän avohoitoon, vallan ja kontrollin roolia näennäisen neutraalissa mielenterveysthoidossa, lääkehoidon lisääntymistä sekä mielenterveyspotilaiden että tavallisten kansalaisten arjessa, hoitohenkilökunnan luovimista uusien tehokkuuden ja taloudellisuuden vaatimusten ristipaineissa ja kuntoutujien asemaa muuttuneessa maailmassa. Lisäksi kirjasta löytyy kaksi potilaiden itsensä kertomaa tarinaa kamppailuistaan hullunleimaa ja sen aikaansaamaa syrjä-

tymistä vastaan.

Päällepäin monet muutoksista näyttävät positiivisilta ja tervetulleilta. Esimerkiksi siirtymisen ankeasta ja vankilamaisesta laitoshoidosta potilaiden aktiivisuutta korostavaan avohoitoon sekä vallan ja vastuun siirtäminen valtakunnalliselta valtion tasolta pienille ja paikallisille – ja usein potilaiden itse perustamille – järjestöille ovat merkittäviä askeleita kohti demokratiaa ja tasavertaisuutta.

Taustalla on kuitenkin pyrkimys tehokkuuden ja taloudellisuuden maksimointiin. Jäljellä olevien laitosten arjessa tämä näkyy selvästi. Hoito mielletään tietyn hintaiseksi paketiksi ja tuotteeksi. Henkilökunnan – lääkäreistä hoitajiin – onkin laskeutettava, luokiteltava ja raportoitava kaikista toimistaan pieniä yksityiskohtia myöten. Etenkin tietojärjestelmien käytön opettelu vaatii aivan oman koulutuksensa ja esimerkiksi eräissä lastensairaaloissa järjestettiin henkilökunnalle vuoden aikana 140 koulutustilaisuutta, joiden aiheena oli pelkästään potilasjärjestelmien käyttöönotto.

Ilpo Helen (toim.)
Reformin pirstaleet
Vastapaino, 2011

Näin suurin osa ajasta menee tekniikan opiskeluun ja käyttöön ja potilaiden hoitamisesta tulee sivutyötä. Suurin periaatteellinen ongelma kuitenkin on se, että mieli ja sen ilmiöt – toisin kuin fyysiset ilmiöt ja sairaudet – ovat laadullisia ja moniulotteisia asioita, joita ei voi yksioikoisesti puristaa määrällisiin ja mitattaviin malleihin. Tekniikkaa ihannoivassa yhteiskunnassa ihmisiäkin on alettu pitää monimutkaisina koneina. Tähän viittaa etenkin potilaiden siirtyminen psykologeilta yleislääkäreille ja hidastempoisien terapian vaihtuminen nopeaan lääkehoitoon. Samalla lääketieteen korostuminen peittää ja työntää piiloon mielenterveysongelmien yhteiskunnalliset ja poliittiset tekijät.

Kiintoisa ja tärkeä teema onkin hullun ja terveen, poikkeavan ja normaalin välinen raja. Sitä on alettu pitää objektiivisena ja luonnollisena, vaikka se on läpikotaisin moraalisten normi-

en luoma ja määrittämä. Kirjassa kaksi hullunkirjoihin joutunutta ja vuosikymmeniä laitoksissa asunutta potilasta tilittävät tuntojaan. Hulluutta enemmän heitä ahdistaa ja riivaa hullulleima ja sen aikaansaama syrjäytyminen. Toinen heistä kysyy aiheellisesti, mikä on hullun määritelmä. Valitettavasti kysymystä ei kirjassa pohdita ja kehitellä sen enempää.

Eikö se määräydy aina kulloisenkin yhteiskunnan ja yhteiskunnallisten arvojen mukaan? Nykyään normaalina pidetään ihmistä, joka rakastaa rahaa ja kuluttamista, kilpailee kaikkien kanssa ja haluaa olla paras kaikessa.

Toinen potilaista kertoo karmivasta paradoksista, joka vetää

maton alta edelliseltä normaalisuudelta. Hän opiskeli yötä päivää ja halusi olla paras. Kun hän sai tentissä vain hyvät arvosanat, hän meni uusintatenttiin, koska vain parhaat arvosanat kelpasivat nuorelle perfektionistille. Ja juuri tämän normaalisuuden ihanteen täyttäminen poltti hänet loppuun ja heitti laitokselle hullujen ja poikkeavien joukkoon.

Ehkä hullut ovatkin viisaita ja luovia ja normaali tarkoittaa samaa kuin vallitsevaan järjestykseen sopeutunut. Onhan kautta historian nerouden tunnusmerkki ollut hulluus. Mitä luovempi ja nerokkaampi yksilö on, sitä enemmän hänen ajatuksensa ja muut aikaansaannoksensa poikkeavat ja ovat ris-

tiriidassa vallitsevien normien kanssa. Kautta aikojen suurimmat nerot ovat päätyneet risti-puulle ja polttoroviolle.

Kirjassa hahmotellaan kaksi mahdollista kehityssuuntaa. Ensimmäinen on vallitsevan kulutuskeskeisen maailmankuvan ja kulttuurin vahvistuminen, mikä johtaa lopulta vapauden ja yksilöllisyyden kiihtymiseen ja uudenlaiseen totalitarismiin. Toinen kehityssuunta taas suosii ja vaalii erilaisuutta ja moniäänisyyttä sekä erilaisen näkemysten dialogia ja siitä syntyviä uusia ajatuksia ja tapoja elää ja olla. Näin hullut ja poikkeavat eivät ole kulttuurin painolasti ja riesa, vaan sen uudistumisen ja edistyneisyyden etujoukkoja ja airuuta.

Rauha on iso kala

TUULA-MARIA AHONEN

Pekka Haavisto teki töitä YK-tehtävissä kuusi vuotta maailman vaikeimmilla kriisialueilla, ja sen jälkeen kaksi vuotta rauhanneuvottelijana Sudanissa ja Darfurissa. Kirja kertoo näistä kokemuksista ja pohtii myös Suomen mahdollisuuksia menestyä maailmassa.

Suomi-bränditoimikunta nimisi kolme kärkiasiaa: vesi, luomu ja rauha. Suomessa on kestänyt rauha niin pitkään, että jotkut ulkomaalaiset luulevat meidän eläneen rauhassa aina.

Haavisto kirjoittaa, että yksi osa hänen sovittelijantyötään ovat kertomukset, tarinat. Suo-

mi ja vuosi 1918 on yksi vaikeimmista tarinoista kerrottavaksi. Haavisto kertoo vieneensä kuulijansa myös marraskuun viimeiseen päivään 1939, jolloin Suomi joutui hyökkäyksen kohteeksi.

Mutta tarinoita on edeltänyt monta perustavanlaatuisen tärkeätä vaihetta sovittelijan työssä. Neuvottelijan ensimmäinen askel on Haaviston mukaan ”kotiläksyjen tekeminen”. On tiedettävä, millaisia ihmisiä on menossa tapaamaan, mikä heitä kismittää, mistä he unelmoivat, mikä on heidän heikko kohtansa. Kotitöiden tekemistä ei voi

Pekka Haavisto
Anna mun kaikki kestää.
Sovinnon kirja
WSOY, 2011

ylivarvioida.

Toinen askel on ”ajan pysäyttäminen”. Unohda aikapaineet, ja luo kiireetön tila, jossa keskustelulle ja vuoropuhelulle konfliktin osapuolten kanssa jää aikaa. Ennen kuin saatat osapuolia yhteen, sinun on istuttava kummankin kanssa erikseen, rauhassa.

Sovittelu on luonteeltaan samanlaista, olipa kyseessä kon-